

Wáraga bi Páwulo eké zí Tító ní

Ledre gi ro búku bi Tító ní

Tító ni Gírígi, nṅunṅu kóo ledre Kírésìto go zía ndìsìné sáká Páwulo kíngaya do tú'dú ngíti géyì misì'di e simi bi Páwulo ni ndìsì gámá kí úku bilámá ledre 'bi Kírésìto Yésu zí 'yì e ní. Gi do kací a née zí Páwulo kása wo simi kángá bi Kuréto ní káa do manda 'bi Kanísa íri.

Páwulo eké simi wáraga ba kídí Tító idí gélé 'yì ga bi miméngì ledre eyé ni bilámáne ní gi ro zíye ídíye káa do manda 'bi Kanísa e. Zía kpá í'bí yata lorù zí Tító káa zí bi ni ndìsì 'dódo ledre zí 'yì e kací ówo ledre eyé e mīngúngúcuá ní. Mīngburoko ya'dá e, kará e, owùphìrangá e nda kpá kí owùkùlù e. Odù a zía úku ledre zí Tító idí 'dódo ledre zí 'yì ga bi 'bi Kírésìto ní, idíní ndìsì mbá kí mīmbe'deyé kìé'do gi do bi zíye ídíye éyì kìé'do.

Wáraga bi Páwulo eké zí Tító ní

¹ Tító owù 'bi amá simi Lomo, máa Páwulo bi 'yì 'bi moko 'bi Lomo kpá 'yìmikása 'bi Kírésìto Yésu ní. 'Buzé Lomo kí Yésu kasaní máa go ndéré kí 'dódoyéme yata ledre gi ro Yésu, zí 'yì ga bi Lomo geléogù yée go káa do mbigí 'yì ené e ní. Gi ro zíye nṅunṅu ledre Yésu káa do Ngére eyé nda za kíngaya, zíye ndìsìyé dūú méngì ledre

ga bi bi ni ndịsi éme ro Lomo gi zíye miéme ní. ² Bilámá 'dódo ledre bi gi ro Yésu née, ni óto 'yi e zíye ndịsiyé óto komoyé kídí, ma'díi karanée Lomo ni í'bí tridri bi za fí ní zíye, gi zía Lomo ma'dáa uku kóo go fúó kídí, 'yi ené e niyí karanée ídí kí tridri bi za fí ní. ³ 'Buzé Lomo bi 'Yi yómo 'yi e mbá ní, 'dodoogu ledre née go simi bilámá sındi kadra, zía gélé máa ya máídí ndịsi 'dódo ledre máa née kenée zí 'yi e mbá.

⁴ Máéké ledre ba rí zíyi Tító, áyí zíma go káa zí owú bi gi simimá ní, gi zía ngungu ledre 'bi Lomo go kpá káa zíma ní.

Gi zí keyi née ní, zíma ndịsimá ini ini zí 'Buzé Lomo kpá kí Kírésito Yésu 'Yi yómo zée, idíní méngi bilámá ledre zíyi, zíye í'bí úndru zíyi, gi ro zíyi ndịsiyi bilámáne.

Páwulo í'bí moko zí Tító simi kuréto

⁵ Moko bi kóo 'bi ótoyéme moko 'bi Lomo simi Keréto, bi kóo idiaká gi zíma ngára sındi kadra ndáa kóo zíma méngionzó a wá ní, ni bilámáne ídí ótoyéme yée tí káa zí bi kóo máúku zíyi ní. Ídí géléogu ngíti géyi 'yi e gi simi gara ga bi niyí simiyé ní, zíyi óto yée káa do manda 'dá'dá zí lafúye. ⁶ 'Yi bi áyí gélé wo káa do manda 'dá'dá ní, miméngi ledre ené ídí ídí bilámáne do komo 'yi e za mbá. Ídí ídí duú o'do 'bi kára kíe'do. Ndịsi ené kí me'bené ídí ídí bilámáne do komo 'yi e. Owú 'bi ené e idíní kpá ídí owú ga bi ngunguní ledre Ngére Yésu go bilámáne ní, káa bi 'yi e niyí ndịsi úku sínyi iri Lomo gi zí bisinyi miméngi ledre eyé ke. ⁷ Gi zía togú 'yi

ni go manda 'dá'dá moko 'bi Lomo yá, ndaá ídí 'yi lúyú ledre wá. Ndaá kpá ídí 'yi bi ili 'yi e idíní ndịsị méngị duú ledre ené ní wá. Ndaá ídí 'yi mbírí wá. Ndaá kpá ídí 'yi éwé le'yi kí ndịsị kóyó ḱe kpá kí ndịsị méngị okó wá. Ndaá ídí 'yi mongú mímbe'de gi ro késí wá. ⁸ Ndaá kpá ídí 'yi bi 'yi e ndịsịní éré 'be 'bi ené miéré gi zí bisinyí míméngị ledre ní wá. Idí ídí 'yi bi 'bú míméngị bilámá ledre ni doa ḱngaya zí 'yi e za mbá ní. Zía ídine 'yi bi ndịsị 'bá'bá roné gi zí bisinyí ledre m'bá'bá ní, míméngị ledre ené e idíní ídí mbá bilámáye, ndaá ídí 'yi lúyú ledre wá. ⁹ Idí ídí 'yi bi nṅungu ledre Yésu go ḱngaya tí ḱaa zí bi 'dodoní zía ní, gi ro zía útúásáne ndịsị 'dódoyéme ledre a do bilámá misi'diné zí 'yi ga bi ndịsịní ḱala a miḱala ní gi ro zíye ówoyéme a, zíye nṅungu a.

Páwulo i'bí roko'bu zí Tító

¹⁰ Tító, máúku ledre née zíyi kenée, gi zía tú'dú ngítí géyi 'yi e asiní kí úwú mbigí 'dódo ledre bi gi ro Ngére Yésu 'yi yómo zée ní go, ambá ledre eyé nda yi ené go lá gbékpí ódro kí ndịsị ɾaṅanga zí 'yi e. 'Yi ga bi máúku ledreyé zíyi née, ndaá ngítí géyi 'yi e sikala wá, kpá tí akpa Yúda ga kóna ukuní ledre ya yée nṅunguní ledre Yésu go ḱaa do ngére 'yi yómo yée ní, oyóní sogoyé zí Yésu née akpa ye. ¹¹ Ndá ótoómo 'yi ɾanga ga gére née zíye ndịsịyé 'dódo ledre zí 'yi ga bi nṅunguní ledre Yésu go ní wá. Bisinyí m' dódo ledre ḱaa zí ga gére née, ni óto 'yi e zíye ótoómo kí lódú kací Yésu. 'Yi ɾanga ga gére née, 'dodoní

eyé née mbigí ledre wá. Ndìşiní lá gámásó'do misi'di gi ro zí 'yi e ndìşiyé í'bí késí zíye.

¹² Tító, 'yi 'bi Kuréto ga gére née ngúru mongú 'yi gi dongaráye, ni nébi simi Kuréto íri uku kóo ledreyé go 'desí kídí, 'yi ga bi 'bi Kuréto ní, mongú ledre eyé yi ené ɾanga. Niyí 'yi ga bi mimbé'deyé emengú, yi eyé káa zí bangá sinyí e ní. Niyí kpá 'yi ngìdrì e, iliní eyé méngi moko wá. Ambá ledre eyé yi ené lá dujú anu. ¹³ Máówo go kídí, ledre bi mongú 'yi née uku gi royé 'yi ga bi 'bi Kuréto ní, ni ma'díi. Gi zí keyi née ní, idí éşì sîlîyi komoyé, idíní ótoómo ledre cayi ga gére née mbá 'dá'ba, zíye ngúnngu dujú mbigí ledre bi 'bi Yésu ní. ¹⁴ Ndaní óto sómú ledre eyé ndìşì úwú ledre gi tara Yúda ga gére née wá, gi zía oyóní sogoyé go zí mbigí 'dódo ledre bi 'bi Yésu ní. ¹⁵ 'Yi ga bi ngára ndaní 'yi lúyú ledre e wá ní, bisinyí ledre kí bisinyí éyi ndaá 'bi ené lolu zíye wá. 'Yi máa yée ga bi ngunḡuní ledre Yésu káa do Ngére eyé wá ní, ménginí eyé éyi ga bi bi ndìşì éme ro Lomo gi zíye miéme ní kú wá. Simi doyé ni yi ené lá riḡ káa, owoní eyé dongará bilámá ledre kí bisinyí a wá, gi zía miméngi ledre eyé ni yi ené go bisinyíne. ¹⁶ 'Yi ɾanga máa ga gére née ndìşiní úku ledre ya yée niyí go mbigí 'yi ga bi 'bi Lomo ní, í'i, miméngi ledre eyé ni yi ené kpí gi zí ledre ga bi ukuní yée ní. Niyí nda yi eyé 'yi sógó 'yi e kíngaya. Eréní eyé ngirì loru 'bi Lomo kpá wá. Gi zí keyi née ní, utúasání eyé méngi bilámá ledre wá.

2

Bilámá 'dódo ledre emene zí 'yì ga bi 'bì Kírésìto ní

¹ Tító máúku zíyì, káa zí bi ówoyéme 'bi eyì ledre gì ro Ngére Yésu go bú ní, ídí ndìsì 'dódo zí 'yì e òwú ledre bi utúasá miútúasá bi 'bì Ngére Yésu ma'dáa ní. ² Ídí úku ledre zí m̀ngburoko ya'dá e, idíní ndìsì 'dí'bióyó royé gì simì bicayi ledre e za mbá 'dá'ba. Zíye ndìsìyé m̀ngì òwú ledre ga bi utúasání miútúasá ní. Kpá kí 'búó'bù royé m̀'búó'bù, gì ro zíye ídíye 'yì óto 'bú 'yì e za mbá. Do ídíye kpá 'yì útusimiyé kíngaya simì ledre e za mbá.

³ Gì ro m̀ngburoko kará e kpá kenée, ídí úku ledre zíye idíní ndìsì m̀ngì òwú m̀m̀ngì ledre máa yée ga bi niyì miútúasáye, tí toso m̀m̀ngì ledre 'bi kará máa yée ga bi ǹgununí ledre Ngére Yésu go ní. Ndaní ídí 'yì tara sinyí zí lafúye, zíye ídíye 'yì ndìsì éwé le'yì kíngaya wá. Idíní ídí 'yì 'dódo bilámá ledre e zí lafúye, gì ro zí lafúye maáge ídíye kpá 'yì m̀ngì bilámá ledre e.

⁴ M̀ngburoko kará e idíní 'dódo bilámá ledre zí owúkará e, gì ro zí owúkará maáge ndìsìyé óto 'bú ya'dá 'bi eyé e, do ndìsìyé kí lúru bi kací owú 'bi eyé e bilámáne. ⁵ Zíye ndìsìyé kí 'búó'bù royé m̀'búó'bù simì ledre e za mbá, do ídíye m̀bigì 'yì ga bi 'bì Lomo ní. Zíye ídíye kará 'yì úwú kúru ya'dá 'bi eyé e gì ro zí 'yì e lúrutóko bilámá ndìsì gì zíye. Kenée, utúasání óto 'yì e zíye ndìsìyé úku sinyi ledre gì do bi 'Buzé Lomo wá.

⁶ Ídí 'dódo ledre zí owú ya'dá e kpá kenée. Míndísiyé kí miméngi ledre eyé e za mbá, idí idí bilámáne. ⁷ Kuru'buyí idí idí zíye mongú sáká éyí. Zíye lúrútoóko bilámá miméngi ledre gi royí, gi ro zíye ndísiyé méngi lódú a. ⁸ Simi bi áyí ndísi 'dódo ledre 'bi Lomo zí 'yi e ní, idí 'dódo zaá mbigí ledre, káa bi 'yi e niyí lúrú'dófu bi gi doyi zíye ndísiyé úkucáyi ledre gi do biyí ke.

⁹ Ídí kpá 'dódo ledre zí owúkúlú e. Idíní ndísi méngi kéyi duú kací kúrú mĩngburoko 'yi eyé e, gi ro zí mĩngburoko 'yi eyé maáge ídíye kí rokinyi gi zíye. Ndaní ndísi kí tarakafa zí mĩngburoko 'yi eyé e wá. ¹⁰ Ndaní kpá ndísi kí 'dí'biúgu éyí e kací mĩngburoko 'yi eyé maáge wá. Idíní idí bilámá 'yi e zí mĩngburoko 'yi eyé e ówo a mbá, gi ro zí 'yi e óto úndru ledre ga bi ndísi 'dódo yéé gi ro 'Buzé Lomo bi 'Yi yómo zée ní.

¹¹ Gi zía Lomo ma'dáa mengi bilámá ledre go zí 'yi e za mbá, zía kásaógu bikéří Owú 'bi ené óguné yómo 'yi e za mbá. ¹² Bilámá ledre bi Lomo mengi née ofu go. Ili zíze ótoómo ledre máa yéé ga bi 'yi ga iliní ledre 'bi Lomo wá ndísiní méngi yéé ní za mbá 'dá'ba, zíze ndísiyé méngi duú ledre ga bi utúasání miútúasá ní, gi ro zíze ídíze mbigí 'yi ga bi 'bi Lomo ma'dáa. ¹³ Ndísiyé go óto komozé gi ro sındí kadra 'bi bilámá ledre bi ni ógu méngi roné zíze, bi ni mindá'baógu Lomo ezé bi kí mongú roko'buné, kí Kírésito Yésu 'Yi yómo zée. ¹⁴ Yésu ma'dáa i'bí kóo roné do úyuné née nda gbékpí wá, gi ro yómo zée gi simi umbu bi kóo azé úyu a ze gi

zí lúyú ledre ezé e ní. Yomo zée gi ro zíze ídíze duú mbigí 'yì ené e, 'yì méngì bilámá ledre e.

¹⁵ Tító, ga gére née za mbá ledre ga bi máíli ídí 'dódo yée zí 'yì e ní. Ídí 'dódo yée do bilámá misi'diné gi ro zí 'yì e lúró roko'bù moko ma'dáa gi royí káa bi niyí lúró'dófù bi gi doyi ke.

3

Bilámá miméngì ledre emene

¹ Tító, ídí úku ledre zí 'yì ga bi 'bi Kírésito íri ní, idíní óto úndru 'yì ga bi simi akúma, niyí kí roko'bù 'bi lúró bi kací káṅgá do sílìye ní. Idíní ndìsì kéye bilámáne kí mimbé'deyé kíé'do. 'Yì ga bi 'bi Kírésito ní, idíní fú lá ndìsì méngì bilámá ledre e kací kadra za mbá. ² Ndaní ndìsì kí úku sínyi ledre zí 'yì e wá. Idíní ndìsì méngì zí 'yì e za mbá bilámá ledre e, zíye ndìsìyé 'búó'bù royé zí 'yì e kpá mbá mi'búó'bù, zí miméngì ledre eyé e ídíye bilámáne do komo 'yì e za mbá.

³ Kóo 'desí, simi bi kóo ngára ṅuṅuzé aka ledre Yésu káa do ngére ezé wá ní, ndazé ezé kóo 'yì komokenzì e wá, ndìsìzé kóo kála ledre 'bi Lomo mikála, zíze ndìsìzé kpá méngì ledre ga bi Lomo ndaá kí rokinyi gi royé wá ní. Mongú ledre ezé yì ené kóo lá duú méngì bisinyí ledre e kí ndìsì óto bisinyí mimbé'dezé ro lafúze e. Gi zí bisinyí ledre ga bi ndìsìzé méngì yée ní, zí 'yì e ndìsìyé sógó zée misógó. Simi bi lurúze kenée ní, zíze kpá ndìsìzé sógó yée. ⁴ Abú kenée ndotó, simi ledre ga gére née mbá, zí 'búze kpá fú ídíne do 'Buzé Lomo 'Yì yómo 'yì e kángaya zía méngì

bilámá ledre zíze, zía yómo zée. ⁵ Yomo zée née, ndaá 'bì ené gì zía bì ya kídí mengìzé bilámá ledre ní wá, yì ené gì zì bilámá mimbé'dea bì rozé ní, zía lúguóyó lúyú ledre ezé simì roko'bu 'bì 'Dówùne, gì ro zíze ídíze dùú zíne, mbigí 'yì ené e. ⁶ Lomo kasaogu 'Dówùne zía ndìsìné simizé gì zì bilámá ledre bì Kírésìto Yésu 'Yì yómo zée mengì zíze, zía úyuné gì rozé ní, ⁷ gì ro zíze ídíze owú ga bì 'bì Lomo ní, zíze ídíze do bì kíé'do kí 'Buzé Lomo ma'dáa simì trìdrì bì za fì ndìsìzé óto komozé gì roa ní. ⁸ Tító, ga gére née za mbá mbigí ledre e, idíní ídí zíyì kí ledreyé owóowó. Simì bì áyì go ndìsì 'dódo ledre zì 'yì ga bì ngunḡuní ledre 'bì Lomo go ní, ledre ga bì za mbá máúku yée zíyì ní, ídí kpá fú ndìsì úkutátá yée zì 'yì e gì ro zíye óto sómù ledre eyé mbá ndìsì méngì bilámá ledre e. Bilámá ledre ga gére née nì óto yée zíye ídíye mbigí 'yì ga bì 'bì Lomo ní.

⁹ Tù'dù ngíti géyì 'yì e nìyì bo ambá ódro eyé yì ené dùú 'bì kangú gì ro ledre ga bì 'bì ndíkíogù 'yì e do sogo kángá ona, zíye ndìsìyé kí ófúye gì ro lorù bì kóo Lomo i'biógù zì Mùsa éké a ní. Máúku zíyì Tító, ndá ólù dongará bicayi 'yì ga gére née zíze ndìsìsé méngì bicayi kangú kéye wá, gì zía ledre ga bì ndìsìní úku yée née ndaní eyé ledre ga bì nìyì sáká 'yì e ní wá. ¹⁰ 'Yì ga bì ndìsì 'dódo ledre zíye írì née, togù ngíti 'yì gì dongaráye ili 'dí'biógù ledre 'bì ífì dongará 'yì e yá, ídí ésì sílìyì komoa, ndaá méngì keyì kenée wá. Togù uwú wá, ídí kpá ésì ándá sílìyì komoa. Gì do kací a née togù uwú kpá fú wá, ídí 'dí'bióyó

sómù ledre eyí gí roa zíyí ndìsì eyí. ¹¹ Ídí ówo a kídí, togú 'yì nì go kenée ukuní ledre zía má, nì yí ené go 'yì bì sómù ledre ené sinyí go misínyí ní. 'Yì e nìyí ówo wo mbá kídí, 'yì née ndaá cóngó 'yì wá, míméngì ledre ené eme ené e ngú.

Odu loru zí Tító

¹² Ba ngítì ledre zíyí Tító, máílì ídí aka ngásáogù zíma yáa 'diya. 'Dá'dá zíyí kí ìnyiyí girí, mááyí aka kása ngúru 'yì gí dongará Aratéma e kí Takíka, zía ndéré ndìsìné méngì moko do bi kacíyí ìrì, gí ro zíyí óguyí. Ndá lú'bú wá, simì bì ngúru 'yì gí dongará 'yì ga gére née ogù go ìrì ní, ídí geré ìnyì ógù, áyí ógù ndiki máa simì gara Nìkopólì yáa. Ídí ógù 'dá'dá gí zí yana ndumu. Gí zía, kí ndumu ba máílì ndìsì bì simì Nìkopólì ore mágámá wá. ¹³ Káa zí bì ówo bú togú 'yì ilì ndéré do ngítì bì, ilì tí sáká éyí ní, nì bilámáne ídí sáká mongú 'yì, Zená e kí Apólo kí éyí ga bì iliní yée ní, gí zí 'do'dó kí ndíki yée do misi'di ke. ¹⁴ Ídí úku ledre zí 'yì ezé ga bì 'bì Kírésìto simì Kuréto ìrì ní, ndanì 'dó'dó kí méngì bilámá ledre wá. Idínì ndìsì méngì bilámá ledre kací kadra za mbá, zí 'yì ga bì iliní sáká éyí ní.

¹⁵ 'Yì ga bì yáa ní, i'bínì mandá zíse ìrì za mbá. Máí'bí kpá mandá zíse kí 'yì ga bì ìrì ní mbá.

Lomo ídí ídí kíse kéye za mbá.

MIKÁNDA LORU 'BI LOMO KÍ DOSÍ ÉYÍ E
Baka: MIKÁNDA LORU 'BI LOMO KÍ DOSÍ ÉYÍ E New
Testament+

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Baka

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

9ebc1b62-650d-5302-9391-27a31d140102